

PUČKO CRKVENO PJEVANJE
U ŠIBENSKOJ BISKUPIJI

P J E V A N A

B A Š T I N A

ŽUPA NAŠAŠĆA SVETOGA KRIŽA

PJEVANA BAŠTINA

PJEVANA BAŠTINA

Nakladnik / *Publisher*: Hrvatska kulturna udruga Pjevana baština

Glavni i odgovorni urednik / *Editor in chief*: Dragan Nimac

Uredništvo / *Editors of This Issue*: Dragan Nimac
Jakša Primorac
Joško Čaleta
Frane Šimat
Klara Pavlović

Autori tekstova / *Authors of Text*: Ante Ivas
Frane Šimat
Jakša Primorac
Šimun Radnić

Transkripcija notnog zapisa / *Author of the Note Exsmpls*: Joško Čaleta

Fotografije / *Photographs*: Šime Strikoman
Arhiv Strikoman Film
Muzej Grada Šibenika
Obiteljski arhiv Ante Janjca

Glazbeni urednik CD ova / *CD Music Editor*: Jakša Primorac

Grafičko oblikovanje / *Graphic Design*: Igor Krstičević

Prijevod / *Translated by*: Ivona Grgurinović
Damir Stojić

Lektura / *Language Editing*: Ivan Botica
Ivona Grgurinović

Unos nota / *Note Input*: Irena Miholić

Producent CD ova / *CD Producer*: Mladen Magdalenić (HRT)

Redatelj i scenaristi DVD a /
DVD Regia and Screenplay by: Neno Kužina, Dragutin Siladi
Ljiljana Šišmanović, Vlatka Vorkapić, (HRT)

Mastering CD ova: Vito Gospodnetić

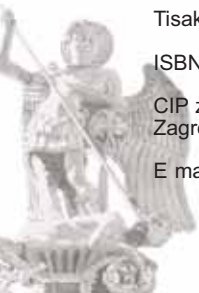
Mastering DVD a: Lana Gospodnetić

Tisak / *Printed by*: Slobodna Dalmacija
Orfej

ISBN 978 953 7528 00 3

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu po brojem 642950.

E mail: pjevanabastina@net.hr

PUČKO CRKVENO PJEVANJE
U ŠIBENSKOJ BISKUPIJI
ŽUPA NAŠAŠĆA SVETOGA KRIŽA – VODICE

A HERITAGE OF SONG
LITURGICAL MUSIC IN THE DIOCESE OF ŠIBENIK
PARISH OF THE HOLY CROSS IN VODICE

PJEVANA BAŠTINA

Projekt “Pjevana baština”, u čiju je svrhu osnovana i naša kulturna udruga s istim imenom, pokrenut je kako bi njegovao hrvatsku tradicijsku pjevanu baštinu, osobito pučko crkveno pjevanje u Šibenskoj biskupiji. Narod ovog kraja stoljećima je kroz različite segmente života gradio svoju lokalnu raznolikost i prepoznatljivost u običajima, nošnji, likovnosti, književnosti, dramskoj i glazbenoj umjetnosti, posebice u pjevanju. Slušajući pjevanje ovoga puka čovjek ima osjećaj da se sva njegova bitnost, stvarnost, sva svakidašnjica može očitati i doživjeti u pjesmi i glasu. Nažalost, novije društvene promjene koje su dovele do promjena u načinu života i do odlaska puka iz ruralnih sredina u urbana središta, dovele su i do postepenog izumiranja folklora, osobito svjetovnog pjevanja i pučkih crkvenih napjeva.

Namjera nam je snimiti, obraditi i arhivirati cjelokupnu građu u župama Šibenske biskupije gdje pučko crkveno pjevanje još postoji. Audio-vizualnim zapisima želimo sačuvati i predstaviti danas malo izvođene i zaboravljene starinske napjeve. Također, nastojat ćemo animirati nove generacije da obnove i ožive pučko crkveno pjevanje. Rad na terenu pokazat će koliko će biti takvih projekata. Potrebno je naglasiti da pučko crkveno pjevanje (često nazivano *glagoljaško pjevanje*), utemeljeno na višestoljetnoj praksi pjevanja na narodnom jeziku, predstavlja jedinstvenu vjersku i kulturno-povijesnu baštinu, te je kao takvo prepoznato i pri-

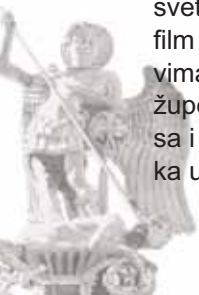

znato od hrvatske i svjetske kulturne javnosti. Sve nas to obvezuje da u što kraćem roku ostvarimo zacrtani projekt.

U suradnji sa župama i župnicima Šibenske biskupije, uz veliku podršku i doprinos šibenskog biskupa, te sa Hrvatskom radio-televizijom, Orfejom, djelatnicima Instituta za etnologiju i folkloristiku, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kao i drugih javnih, znanstvenih i kulturnih institucija i pojedinaca, započeli smo sa snimanjima, stručnim obrađivanjima i izdavanjima zvučne i filmske građe.

Dosadašnji rad ukazuje kako se u mnogim župama Šibenske biskupije još uvijek njeguje pučko crkveno pjevanje, što je itekako ohrabrujuće za započeti projekt. Negdje su vidljive i promjene. To je vidljivo i u župi Vodice, koju predstavljamo u ovom izdanju. Nekad se, primjerice, pjevalo *Zdravo Zvizdo mora*, a danas se pjeva *Zdravo Zvijezdo mora*. Ili je, pak, u kontekstu obilježavanja blagdana Gospe od Karmela napisan tekst s povijesnim pregledom Vodica nazvan *štenje*, kojeg donosimo i u ovoj knjizi, premda je riječ *štenje* zapravo svojstvena samo čitanjima iz Svetoga Pisma. Usudio bih se reći da sve to čini doprinos bogatstvu pučkoga pjevanja, ali ponekad i prenaplašeno prilagođavanje duhu vremena.

Multimedijalni komplet "Vodice" prvi je u nizu izdanja našega projekta. On sadržava dva nosača zvuka (CD) sa suvremenim zapisima pučkoga crkvenog pjevanja u Vodicama kao i jedan nosač filma (DVD) na kojem je jedan dokumentarni film na kojem je sveta Misa snimljena u Vodicama 1997. godine i dokumentarni film o vodičkim "Žudijama". Uključuje i knjižicu s pozdravnim slovima biskupa i župnika, stručnim tekstovima o povijesti mjesta i župe te o pučkom crkvenom pjevanju, kao i nekoliko notnih zapisa i tekstova istaknutih vodičkih napjeva, pjesmu pučkog pjesnika u spomen na jednog umrlog vodičkog pjevača i dio suvreme-

nog opisa marijanskih pobožnosti Vodičana kroz stoljeća koji se čita na blagdan Gospe od Karmela. Knjižica je obogaćena vodičkim slikopisnim doživljajima.

Život na kamenu, klesani Jurjevi likovi naših predaka sa šibenske prvostolnice, snaga zaštitnika Šibenske biskupije svetoga Mihovila, protkani likovnim vlastitostima svake pojedine župe stapaju se u cjelinu naslovnice. Ona kao da želi i prošlo i sadašnje i buduće stopiti u jednu cjelinu čovjekova bivstva i opstojnosti, po čemu je on poznat i priznat.

Za projekt "Vodice" kao i nadolazeće projekte zahvalnost ide tolikima, od najbližih suradnika do svih onih koji su na bilo koji način sudjelovali. Njihov broj i sudjelovanje nikako nisu zanemarivi. Dapače, to je ohrabrujući znak da hrvatski čovjek prepoznaje i cijeni kulturnu vrijednost, njeguje i diči se svojom baštinom, pouzda se u Boga i njegovo vodstvo. Taj isti čovjek pjesmom prenosi kulturu, pjesmom zaživljuje svoju baštinu, pjesmom slavi Boga i zahvaljuje mu. Ako je pjesma glas Božji, ona je isto tako čovjekova težnja za cjelinom, za korijenima, za smirajem, na koncu čežnja za Bogom. Neka tako ostane i zbiva se s koljena na koljeno na zahvalnost, ponos i poticaj tolikima.

Dragan Nimac

“NE ŽIVI ČOVJEK SAMO O KRUHU”

Svaki je čovjek označen svojim djetinjstvom noseći u sebi sve ono dobro, ali i ono manje dobro, što ga je u toj dobi doživio. Ova mi misao dolazi na pamet dok popraćujem s nekoliko prigodnih riječi ovo vrijedno izdanje crkvenih pučkih napjeva župe sv. Križa Vodice.

Rođen u Tisnome, već u ranom djetinjstvu, doživio sam i sa sobom u život ponio ljepotu bogoslužja sa svim njegovim sadržajima, a napose ljepotu pjevanja. Još i danas u duhu slušam kako stari pjevači predvode, a čitava im se zajednica “dušom i srcem” pridružuje pjevajući liturgijske i ostale crkvene napjeve. I sada mi je pred očima moj pokojni otac kako oduševljeno pred nama, svojom djecom, pjeva: “Zdravo, zvizdo mora”, ili “Čovjek rođen od žene”... Svi ti doživljaji imat će utjecaj i na moj svećenički stav prema pučkom crkvenom pjevanju.

Kao župnik preuzeo sam ovu župu 1. rujna 1991. g. Uz već postojeće teške okolnosti unutar povjerene mi župne zajednice, nadošao je, petnaest dana kasnije, i početak ratnih stradanja. Međutim, sve te nepovoljne okolnosti imale su i pozitivnu stranu: pojačale su, pred zajedničkom ugroženošću, naše zajedništvo oko oltara. Iz mnogih je ljudi, sada oslobođenih straha da će im netko nauditi zato što idu

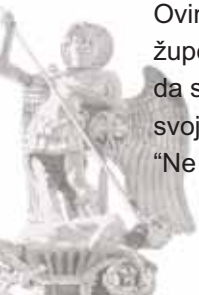
u crkvu, progovorio negdašnji vjernik s onim duhovnim bogatstvom što ga je godinama nosio u sebi, u prvom redu one drage uspomenе iz mladih dana kad je u duhu svojih predaka slavio Boga zajedničkom pjesmom i moltvom uz misna i druga slavlja.

Vodice su zasigurno kroz desetljeća prednjačile u crkvenom pjevanju i po broju crkvenih pjevača. Pojedince od njih i danas se spominje. Oni su bili istinski auktoriteti; mlađi su se uz njih i od njih učili pjevanju dugo čekajući kad će doći i njihov trenutak. Slušajući dio tih napjeva, koje nam donosi ovo izdanje, ostajemo zadovoljeni na koji je način vjernički duh znao progovoriti bilo kroz liturgijsko bilo kroz pučko pjevanje. Neki napjevi do danas žive u velikom broju, posebno, odraslih vjernika.

Sa svoje strane, uvijek sam bio na strani takvog pjevanja ma koliko ono nije bilo obrađeno i dotjerano. Više sam puta poticao da se oživi jedan ili drugi napjev. S tom nakanom izdao sam, nakon prigodnih izdanja, četvrto izdanje *Pjesmarice za narod - Vodice 2004*. Kroz zadnjih desetak godina naš župni zbor, posebno pod vodstvom č. Klare, pomalo je “kultivirao” pučko pjevanje, i na taj način doprinio njegovom posuvremenjenju sačuvavši napjev i duh popijevke.

Iskreno me raduje ovo izdanje i svi koji iza toga stoje zaslužuju svu našu zahvalnost.

Ovim se potvrđuje i dokazuje da naša prošlost, i prošlost naše župe, nije bila samo u mukotrpoj borbi za svagdanji kruh već da su “u znoju lica svoga” znali na najbolji način izreći sebe pred svojim Bogom, da su znali potvrditi onu poznatu biblijsku izreku: “Ne živi čovjek samo o kruhu...”

U ovo doba masovnog turizma kojim je posebno zahvaćen naš grad, mi se i ovim izdanjem predstavljamo našim gostima ne samo suncem i morem, već duhom i bogatom kulturnom baštinom.

U Vodicama, 3. svibnja, na Dan župe i Grada

Frane Šimat, župnik

VODICE

Prostor današnjih Vodica i vodičkog zaleđa kontinuirano je naseljen još od pretpovijesnog doba. Svjedočanstvo o tome daju nam brojni arheološki nalazi sa lokaliteta Mrdakovica, Dragišići, Rakitnica, Pišća, Kamena, Okit i Šabin. Ostaci liburnske nekropole i predrimskog naselja iz 4. st. pr. Kr. pronađeni u Velikoj Mrdakovici i Dragišićima kazuju da su ovdje nekad obitavala ilirska plemena Liburni i Dalmati. Njih su na povijesnoj pozornici smijenili Rimljani.

Klaudije Ptolomej (II.st. pos. Kr.), glasoviti rimski astronom i vojni putopisac izradio je brojne zemljovide ovih prostora koji su bili od velikog značaja kako u njegovo vrijeme, tako i danas. Oni svjedoče o rimskoj vlasti nad Dalmacijom. Na tim zemljopisnim kartama u crtano je i mjesto Arausa (Arausana, Arausa Antonina). Radi se o taboru rimskih vojnika koji se nalazio u zaleđu današnjih Vodica. Ptolomejeva kartografija otkriva nam i jasno ucrtanu rimsku cestu koja je vodila od Nadina do Arause. Po svemu sudeći, cesta je bila od iznimne strateške i gospodarske važnosti.

Tri godine kasnije, 1752., sagrađen je i zvonik. Vodičani su se od davnina rado utjecali i Gospi od Karmela, kojoj su između 1660. i 1670. podigli crkvicu na obližnjem brdu Okitu (Motokit, od lat. *mons accutus* – oštro brdo). Ta crkvica je mnogo puta stradavala, posljednji put u Domovinskom ratu, ali je, zahvaljujući ponajprije upornim i pobožnim mještanima Vodica, ponovno obnovljena.

1891. Vodice se odvajaju od općine Tisno i postaju samostalna općina, koja uključuje Pišću, Okit, Rakitnicu, Dražice, Tribunj, Stajice i Vrbice. Bilježi se jačanje kako na gospodarskom, tako i na upravnom i demografskom planu. Sredinom XIX. st. Vodice broje oko 1500, a već početkom XX. st. oko 2500 stanovnika. Otkako su se prije pedesetak godina mještani orijentirali prema turizmu pa do danas, Vodice su postale značajno turističko središte, najpoznatije na srednjem dijelu Jadrana. Uspostavom samostalne i neovisne Republike Hrvatske devedesetih godina XX. st., Vodice stječu status grada te postaju središte istoimene općine.

Župa *Našašća svetog Križa* – Vodice danas teritorijem obuhvaća Grad Vodice, koji broji oko 7000 stanovnika, od kojih su oko 6500 katolici. Župa Vodice središte je i Vodičkog dekanata, kojeg sačinjavaju župe Vodice, Tribunj, Zlarin, Prvić Luka, Prvić Šepurina, Žirje i Kaprije.

Šimun Radnić

PJEVANA BAŠTINA

VODIČKI ŽUDIJE – STOLJETNA TRADICIJA GRADA VODICA

Već skoro čitavo jedno stoljeće proslavu Vazmenog Trodnevlja u vodičkoj župi Našašća sv. Križa uveličavaju vodički *Žudije*. Radi se o 12 vodičkih momaka koji se oblače u odore rimskih vojnika. Oni čuvaju Isusov grob u crkvi, od Velikog četvrtka do Velike subote, kada na Vazmenom bdijenju teatralno popadaju u trenutku Kristova uskrsnuća. *Žudije* prate Isusa i u procesiji koja ide ulicama grada na Veliki petak. Postoje posebna pravila po kojima netko može biti *Žudija*. *Žudija* ne smije biti stariji od 33 godine (Isusove godine), mora imati određene fizičke, ali prije svega i duhovne kvalitete: mora biti kršten, pričešćen, krizman, te živjeti u skladu s kršćanskim životom.

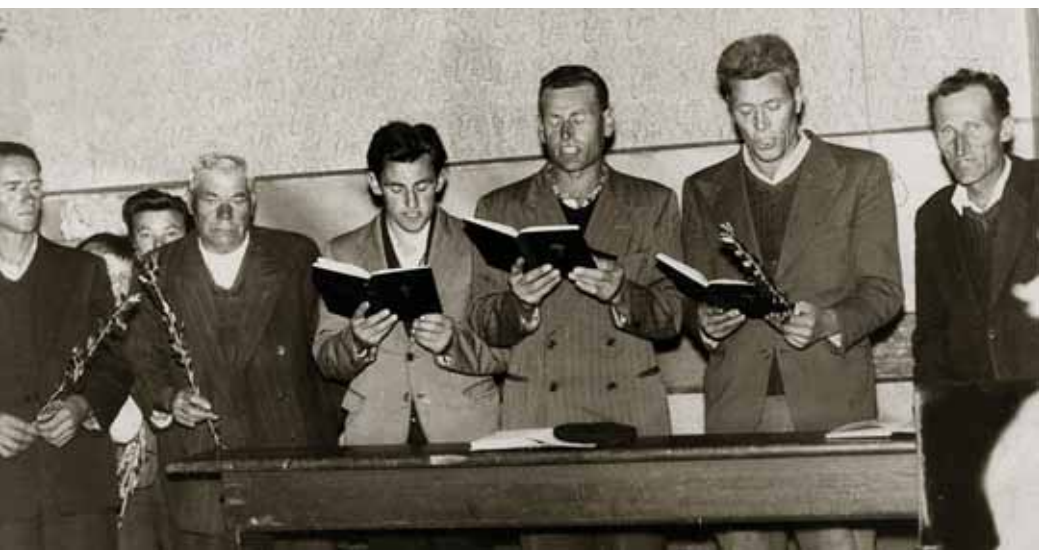
Čini se da su ovaj običaj Vodičani preuzeli od austrijskih vojnika, koji su u crkvama čuvali improvizirani Kristov grob tijekom Vazmenog Trodnevlja. Nakon što je preživio brojne zabrane tijekom komunističkog režima, običaj *Žudija* zasjao je u današnje vrijeme još jačim sjajem, te postao prepoznatljiviji vodički “produkt” diljem “Lijepe naše”, pa čak i šire.

Šimun Radnić

PUČKO CRKVENO PJEVANJE U VODICAMA

Bogatstvo liturgijskog života i pučkih pobožnosti u Vodicama, drevnoj i najmnogoljudnijoj župi zapadnog primorskog dijela Šibenske biskupije, održalo se kroz dugi niz stoljeća sve do danas. Župa *Našašća Svetoga Križa*, koja svoje korijene vuče iz 15. i ranijih stoljeća, imala je neprestano tijekom dugih povijesnih razdoblja razvijeno pučko crkveno pjevanje, ono koje se često popularno nazivlje *glagoljaškim*. Kao i drugdje na hrvatskom Jadranu, i u ovom se mjestu kod te vrste pjevanja stoljećima glazbena tradicija prenosi usmenim putem, s time da se većina liturgijskog repertoara izvodi od davnine na živom hrvatskom jeziku. Osim liturgijskih, pučki pjevači svojim pjevom na hrvatskome stoljećima prate i sve značajne paraliturgijske svečanosti i privatne pobožnosti, od kojih se mnoge spominju u jedinstvenom *Običajniku* župe iz 1860. godine. Pjevanje na narodnom jeziku često je bilo zabranjivano i potiskivano u različitim povijesnim razdobljima, ali su te zabrane uglavnom slabo djelovale na vodički puk.

PUČKO CRKVENO PJEVANJE U ŠIBENSKOJ BISKUPIJI
ŽUPA NAŠAŠĆA SVETOGA KRIŽA- VODICE

Iz Uskrsnog vremena na disku se nalazi uskrсна posljednica *Sve-toj Žrtvi Uskršnjici* i duhovska posljednica *Dođi Duše Presveti*. Uz njih stoje i pjesme Isusu koje se pjevaju tijekom cijele godine, poput *Pjevajmo braćo kršćani* i *Zdravo Tilo Isusovo*, te zazivi *Srce Isusovo užeženo ljubavlju našom* koji se pjevaju pri blagoslovu s Presvetim.

U vodičkoj župi se uz Srce Isusovo osobito štuje Majka Božja Karmelska, pa postoje i bratovštine s njihovim nazivima. Vodički pučki crkveni pjevači na poseban način štuju Gospu Karmelsku, pjevajući na njezin blagdan službu čitanja (*lekcije*) prema starinskim napjevima. *Lekcije* se sastoje od četiriju psalama, himana *Zdravo zvijezdo mora* i *Tebe Majku Božju hvalimo* i tri *štenja*. U *štenjima* se duhovno promišlja burna povijest vodičkog Gospinog svetišta na brdu Okitu i višestoljetna marijanska pobožnost kod Vodičana.

Kroz godinu se pjevaju i druge marijanske pjesme sa osobitim vodičkim napjevima: *O Marijo bez grijeha istočnoga začeta* na Bezgrešno začće, *Litanije lauretanske* na svečani način na Novu godinu odnosno blagdan Svete Marije Bogorodice, te *Sad otpuštaš slugu svoga* na Svijećnicu. Na marijanske svetkovine, a osobito u svibnju i listopadu, pjevaju se *Litanije lauretanske* na obični način i evanđeoski hvalospjev *Veliča duša moja Gospodina*.

U službama za pokojne Vodičani revno održavaju vlastite glazbene tradicije, pjevajući na starinski način sprovodnu misu i obrede sprovoda, a tijekom osmine uoči Dušnoga dana izvode i starinsku *Jutarnju za pokojne*. Ranije se većina obreda za pokojne odvijala ujutro, a danas se glavnina odvija popodne kada muškarci pjevaju sprovodne obrede na groblju, i uvečer kada zbor pjeva misu za pokojnika u župnoj crkvi. Običaj je i da se uvečer uoči ukopa moli krunica u kući pokojnika. U osmini Dušnog dana svake se večeri iz *Jutarnje za pokojne* izvodi uvodni psalam i po jedna *noćnica*, odnosno tri psalma i tri *štenja*.

PJEVANA BAŠTINA

SUDJELOVALI NA SNIMANJU

VODITELJICA ZBORA

s. Klara Pavlović

TENORI

Ante Janjac (1937)
Ante Čorić (1950)
Grgo Birin (1955)
Milan Fržop (1957)
Stjepan Smiljan Čorković (1939)
Ivica Roca (1973)
Ante Juričev-Grgić (1973)
Antonio Josipović (1972)
Nikola Rak (1982)

ALTI

Zdravka Mateša r. Skočić (1950)
Nada Juričev-Martinčev r. Unić (1948)
Marija Šprljan r. Bušić (1956)
Lovorka Sladoljev r. Radovčić (1959)
Ana Tabula r. Lovrić (1975)
Sanja Juričev-Grgić r. Ivas (1976)

BASI

Josip Mateša (1950)
Ivica Strikoman (1961)
Vinko Kovačević (1946)
Hrvoje Mateša (1973)
Branimir Sladoljev (1983)
Goran Mačukat (1979)
Marko Juričev-Martinčev (1983)

SOPRANI

Zinka Sladoljev r. Vlašić (1957)
Vilma Grgurev r. Čorkalo (1962)
Magdalena Biluš r. Sabo (1960)
Duška Tadić (1968)
Đurđica Babac r. Labaš (1969)
Sandra Poljičak (1970)
Zora Tadić (1972)
Julijana Roca r. Keran (1978)
Meri Matkovic (1980)
Valentina Zorica (1982)
Ivana Španja (1983)
Tea Strikoman (1988)

VESEL'MO SE OV' ČAS

Musical notation for the first system, featuring a treble clef with a whole rest and a bass clef with a melodic line.

$\text{♩} = 58$ Ve - - - sel' - - - mo - - - se ov' - - - čas
bra - - - čo pre - mi - la, jer je Di - va

Musical notation for the second system, including vocal melody and piano accompaniment with lyrics.

no - - čas, Si - - - na - - - ro -

Musical notation for the third system, including vocal melody and piano accompaniment with lyrics.

$\text{♩} = 84$
di - la. Zdrav' I - su - se na - ša ra - dost, na - ša di - ko, na - ša sla - dost.

Musical notation for the fourth system, including vocal melody and piano accompaniment with lyrics.

♩ = 58

Spa - si - te - lju naš, Spa - si - te - lju naš!

Svitlost u jedan čas bi svita svemu,
kad Marija nočas rodi u Betlemu.

Zdrav', Isuse, naša radost, naša diko, naša sladost,
Spasiteljju naš!

Pastiri sada vi stada pustite,
Ditiću malom svi skupno hodite.

Zdrav', Isuse, naša radost, naša diko, naša sladost,
Spasiteljju naš!

HVALA TI, BRATE!

Dok "Zdravo Marija" odzvanja Vodicam
sa starog ispaćenog zvonika,
molitvom se sjećam milih pokojnika
u crkvi svetog Križa na koljenima.

Oči i duša u zanosu prate
igru starog srebrenog lumina
što se kroz minule noći one
ustrajno bori sa tminama.

Odjednom pjesma ori *Aleluja*,
poigrava i zvoni čoka stara,
s nebesa dopire pjesma
priminulih crkvenih vodičkih pivača.

Gori, gori i govori srebreni lumin
kroz minula stoljeća burna
o ljudima što su se s Crkvom vezali,
život svoj na službu joj podarili:

"Hvala ti, brate, što si uz moj plamen
glasom svojim slavio Boga,
stare vodičke napjeve sačuva,
mlađim generacijama prenija.

Hvala ti za sve pjesme,
litanije, poslanice, psalme,
proroštva, jutarnje, *Barabane*,
Ispovidite se, Muke ispjevane."

I mi se, brate, zahvalama
starog srebrenog lumina pridružujemo
i za pokoj tvoje duše pivači tvoji
od srca Bogu se usrdno molimo.

Hvala Ti, brate!

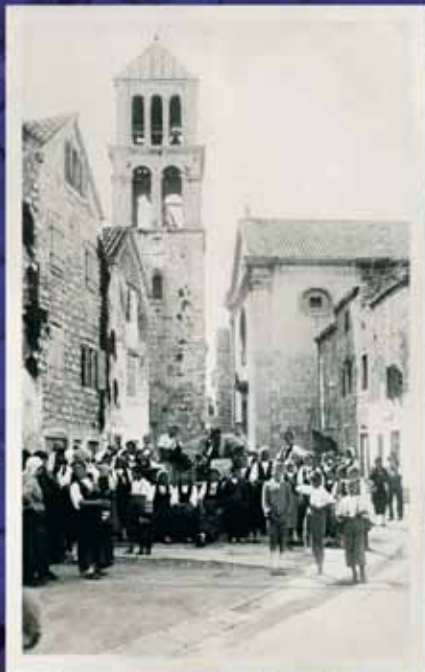
Josip Mateša (lipanj 2005. g.)

P J E V A N A B A Š T I N A

PUČKO CRKVENO PJEVANJE
U ŠIBENSKOJ BISKUPIJI

V O D I C E Ž U P A
N A Š A Š Ć A S V E T O G A K R I Ž A

